

THE “REPUBLIC” FROM PLOIEȘTI AND THE INCREASE OF CAROL I'S PRESTIGE

Iulian PÎNIȘOARĂ
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

THE ROMANIANS HAD AN EXCLUSIVE MONARCHICAL TRADITION UNTIL THE COMMUNIST REGIME WAS ESTABLISHED. HOWEVER, THERE HAVE BEEN VARIOUS PROJECTS TO SET UP A REPUBLICAN REGIME. A FIRST SUCH EXAMPLE WAS THE "ARISTO-DEMOCRATIC" REPUBLICAN PROJECT ATTRIBUTED BY SOME HISTORIANS TO DIMITRIE STURDZA, WHILE OTHERS CONSIDER IOAN CANTACUZINO AS THE AUTHOR OF THIS PROJECT. ANOTHER MOMENT IS THE SENDING OF A "DELEGATION" MADE UP OF BOYARS FROM MOLDOVA AND WALLACHIA TO NAPOLEON BONAPARTE, TO OBTAIN HIS SUPPORT FOR THE CONSTITUTION OF THE COUNTRIES IN A REPUBLICAN FORM. THE EVENTS IN PLOIESTI IN 1870 REPRESENT THE MOMENT WHEN FEW POLITICIANS WAS TRYING TO ESTABLISH A REPUBLICAN SYSTEM.

KEY WORDS: TRADITION, MONARCHICAL, REGIME, REPUBLICAN, PLOIEȘTI, CAROL I

Așa cum Ion Brătianu desființase garda națională din Bacău în anul 1866, în ziua de 3/15 iunie 1870 colonelul Racoviță lua și el decizia de a desființa garda națională din Ploiești din cauza faptului că „de mai multe ori a luat parte la demonstrații politice”¹, fapt ce avea să devină o obișnuință în perioada următoare, cele două partide politice de la noi asumându-și riscuri enorme prin utilizarea unor astfel de practici. Implicarea politică a funcționarilor statului a fost unul dintre motivele pentru care autoritățile publice și-au pierdut, în mod iremediabil, prestigiul în fața cetățenilor. Este greu de spus în ce măsură corpul de gardă ar fi acționat conform atribuțiilor sale, de vreme ce, de cele mai multe ori, acestea acționau în funcție de interesele partidului politic aflat la guvernare.

Peste numai două luni izbucnea, tot la Ploiești, una dintre cele mai cunoscute manifestații antidinastice. O relatare succintă a acestei mișcări se găsește într-o lucrare a lui Mariu Theodorian-Carada, nepotul lui Eugeniu Carada, cel care a fost considerat personajul central al mișcării, omul din umbră al liberalilor: „Toată lumea cerea detronarea lui Carol și conducerea mișcării am luat-o eu cu Costache Ciocîrlan, Dr. Sergiu și Pilat. O lună de zile am cutreerat țara întregă. Tabăra de la Tecuci trebuia să proclame Locotenența Domnească și să pornească spre București. Revoluția era fixată pe ziua de 8

¹ Memoriile regelui Carol I al României. De un martor ocular., Ed. Machiavelli, București, 1995, vol II (1869-1875), pag. 104.

August. În ultimul moment, cei din Tecuci mi-au cerut o amânare de câteva zile. Am telegrafiat numai decât la Craiova, Râmnic și Severin. Am trimis doi oameni în Moldova, cu ordin a se opri și la Ploiești. Dar Candiano în dorința de a se distinge, a dat drumul răscoalei și a sdrobot-o. În planul stabilit era să vin eu cu o mie de puști acolo. Nici vorbă n`a fost de republică. Voiam să proclam pe prințul Napoleon Domn și până la sosirea lui, o Locotenentă Domnească cu Generalul Nicolae Golescu în frunte”¹. Deși evenimentele din 8 august 1870 sunt cunoscute ca “republica de la Ploiești”, iar Eugeniu Carada a fost unul dintre cei mai înverșunați antidinastici, nepotul său scria că scopul mișcării nu fusese instaurarea unui sistem republican, ci doar înlocuirea dinastiei de Hohenzollern.

Conform versiunii lui Carada, Candiano-Popescu i-ar fi spus inițial că nu a fost anunțat de schimbarea datei la care trebuia să izbucnească mișcarea, pentru ca apoi să susțină că atmosfera de la Ploiești făcea imposibilă amânarea.

Candiano-Popescu a prezentat o versiune mai exhaustivă și puțin diferită. Acesta scria că a primit mesajul privind declanșarea mișcării în după amiaza zilei de 7 august. Din complotul de la Ploiești mai făceau parte Radu Stanian, Stan Popescu, Titu Bălăceanu, preotul Ioachimescu și Constantin Grigorescu (acesta a renunțat în cele din urmă să mai participe la mișcare). Planul de acțiune era următorul „la Stanian horăraseam ca sâmbătă, 8 august în zori de zi, să încalec, să merg în piață și să citesc populației o depeșe pe care să o înfățișez ca primită telegrafic din Capitală și prin care să vestesc tuturor căderea Domnitorului”². Candiano-Popescu era conștient de semnificația unei astfel de acțiuni, de caracterul ilegal și subversiv, al mișcării, notând că „punându-ne în afară din lege, cel dintâi agent al administrației avea dreptul să neucidă ca pe niște câini, având pentru fapta sa de asemenea dreptul să primească și o răsplată”³.

În dimineața zilei de 8 august Alexandru Candiano-Popescu intra în piața orașului alături de alți participanți la această mișcare și dădea citire telegramei ticluită anterior împreună cu ceilalți conducători ai mișcării.

Mulțimea și-a continuat marșul spre clădirea primăriei unde a făcut joncțiunea cu o companie de pompieri „câștigată” de partea revoltei. De la sediul primăriei au plecat spre cazarma companiei de călărași acolo unde urma ca „poporul” să primească arme. Întâlnindu-se cu Eugeniu Carada în jurul orei 4 după amiază, acesta îi transmite că revolta a eșuat și că guvernul trimisese deja trupe cu scopul de a înăbuși mișcarea, ordinul „Comitetului” fiind acela de a nu opune rezistență.

¹ Mariu Theodorian-Carada, Efemeridele. Însemnări & amintiri, Tipografia Capitalei, București, 1930, vol I, pag 37-38. Trebuie avut în vedere faptul că unele exagerări privind unanimitatea sentimentelor antimonarhice din textul redat mai sus se datorează faptului că Eugeniu Carada era, probabil, cel mai înverșunat adversar al dinastiei, refuzând să facă parte din Parlament deși fusese ales de mai multe ori, precum și orice altă funcție publică în stat. Din relatările lui M. Theodorian-Carada, unchiul său ar fi recunoscut ulterior că atitudinea antimonarhică a fost o greșeală „azi văd și eu că era greșeală, dar altul era atunci sentimentul general. Toți erau în contra lui Carol. Ar fi fost o mare nenorocire pentru noi, dacă izbuteam să-l detronăm; și izbuteam de sigur, dacă nu făcea Candiano nimic după capul lui”. Cert este faptul că revolta antidinastică fusese foarte bine planificată atât din punct de vedere al numărului celor ce urmau să participe la aceasta, cât și în ceea ce privește dotarea acestora cu arme.

² Alexandru Candiano-Popescu, Amintiri din viața-mi (1867-1898), Ed Eminescu, București, 1998, pag 67.

³ Idem.

Este de remarcat faptul că, deși a fost vorba de o mișcare împotriva celei mai înalte autorități din stat, aceasta s-a desfășurat în mod pașnic, fără violențe, fără distrugerii sau devastări, „nici un ban n-a lipsit din casele, cu toate că au fost încredințate pazei revoluționarilor. Ordinea și liniștea cea mai desăvârșită au domnit pretutindeni. Portretul principelui fusese dat jos din sala ședințelor primăriei, fără ca nimeni să rostească un cuvânt necuviincios”¹.

Nu la fel de pașnică a fost intervenția forțelor de ordine, atunci când au început operațiunile de arestare a celor ce participaseră la revoltă: „vechile autorități din Prahova s-au purtat cu ploieștenii ca niște fiare turbate. Oastea sosi în Ploiești noaptea. Orașul era învelit într-o liniște adâncă. Cetățenii dormeau. Eroicul G [Gorjan] caută, însă, rebeli cu orice preț, și rebeli nu se găseau. Îi trebuia victorie, și nu avea cu cine lupta. Era furios că pe stradă nu întâlnea nici un revoluționar. Atunci a început să spargă casele preinșilor revoluționari și, ajutat de poliție, să târască lumea pe stradă, să o insulte, să o bată. Contra pacinicilor cetățeni G [Gorjan] și X [Polizu] dezvoltau luxul celei mai dobitocești brutalități și prigoniri. Arestările începură cu grămada. Lacomii agenți de poliție își făcură îndată un venit sigur din aceste arestări. Taxe scumpe se puse pe libertatea cetățenilor mai cu dare de mână. Ziua de 8 August fuse blândețea și respectul; reacția de a doua zi fuse sălbăticia, jaful, batjocura. Prefectul H. R. (Hariton Racotă) înjura, G [Gorjan] înjura, X [Polizu] înjura pe toată lumea, fără deosebire de sex sau de vârstă. Acești salahori ai arbitrariului pierduseră orice noțiune de ce se cheamă principii de umanitate sau de educație. Transformaseră Ploieștii într-un grajd, prin care se plimbau cu apucăturile lor de rândași”². Mișcarea antidinastică era pusă astfel în antiteză cu reacția nejustificat de violentă, din pucntul de vedere al lui Candiano-Popescu, a forțelor de ordine.

Mișcarea antidinastică de la 8 august, cunoscută în istoriografie ca „Republica de la Ploiești” este amintită și în memoriile regelui Carol I. Pentru ziua în care s-a petrecut revolta avem o însemnare scurtă „noaptea trecută a izbucnit un fel de revoluție la Ploiești; s-a luat cu asalt cazarma dorobanților în care se aflau numai 7 soldați și câțiva recruți, s-a declarat principele detronat, proclamând pe generalul N. Golescu locotenent provizoriu și pe Ion Brătianu ministru de război ad-interim ! Deputatul Candiano-Popescu, care e în capul mișcării, în calitatea sa de nou prefect al județului a dat ordine pentru concentrarea trupelor ! Principele Carol tratează la început lucrul ca pe o copilărie; dar mai apoi se ajunge la constatarea că n-a fost tocmai așa”³.

Însemnarea din ziua următoare este mai consistentă „Ministerul (guvernul) publică un aviz înștiințând pe cetățeni că deputatul Candiano-Popescu, în capul unei bande de tulburători, a făcut la Ploiești o încercare pe cât de criminală pe atât de nesăbuită spre a răsturna actuala ordine de lucruri, dar că liniștea a și fost restabilită de trupe, după 24 de ore. – Poporul să se strângă în jurul tronului, care, în aceste vremuri tulburate, e mai mult ca niciodată unica cheazășie a prosperității și stabilității României ! Răscoala din Ploiești n-a avut urmări serioase, mulțumită energiei guvernului; s-au făcut totuși numeroase arestări.

¹ Alex Candiano-Popescu, op. cit. pag 71

² Ibidem, pag. 75-76. Trebuie avut în vedere și de această dată faptul că autorul este cunoscut pentru numeroasele sale exagerări. Candiano vorbește și de două tentative de asasinat asupra sa în perioada în care a fost urmărit și arestat pentru evenimentele din 8 august 1870.

³ Memoriile ... vol II, pag. 121.

Numărul arestațiilor e de vreo 20; contra celor mai mulți nu se vor putea aduce dovezi, pentru că elevii lui Mazzini nu dau niciodată ceva scris de la ei. Armata, ca și mai înainte de altfel, s-a purtat foarte bine în această împrejurare. Impiegații biroului telegrafic din Ploiești, pe aparatele cărora puseseră mâna tulburătorii, au știut să-și păstreze de asemenea prezența de spirit. Batalionul 4 de vânători, cu bravul maior Gorjan, primi ordinul de a se duce îndată la Ploiești spre a împiedica orice tulburare nouă”¹.

Constantin Gane, biograful lui Petre P. Carp (care era ministru în guvernul Manolache Costache Epureanu) amintea și el despre evenimentele de la Ploiești într-o notă puțin ironică: „în ziua de 8 august, sprijinit fiind de o ceată de partizani ai săi, puse mâna pe cazarmă (în care se aflau 7 soldați) pe prefectură și pe telegraf proclamând detronarea Prințului Carol și proclamarea Republicei”².

Gane considera că mai important decât manifestarea însăși, care oricum avea mici șanse de reușită din cauza unei organizări deficitare, mai important și mai grav ar fi fost deznodământul acțiunii de la 8 august și anume achitarea complotiștilor în frunte cu Alexandru Candiano-Popescu ”ceiace dovedea un dezzechilibru obștesc, de care prințul Carol nu mai putu să nu ție socoteală”. Într-adevăr, dacă evenimentele din 8 august 1870 nu s-au bucurat de o largă susținere în rândurile populației orașului, nici nu a generat o reacție de susținere publică a principelui.

Și Titu Maiorescu descria pe scurt incidentele din timpul “Republicii de la Ploiești” în introducerea la primul volum al discursurilor sale parlamentare: “nechibzuita revoltă, ce de altminteri nu se poate închipui fără o înțelegere cu șefii partidului liberal, a fost îndată reprimată de guvernul junei drepte, iar d. Candiano-Popescu, tradus împreună cu complicitii sei Radu Stanian, C. T. Grigorescu, Carada, etc., înaintea juraților din Tîrgoviște, a fost achitat”³.

Revoltele de la Ploiești au loc pe fondul unei prelungite perioade de instabilitate politică, și într-o vreme în care mișcarea antidinastică se apropia de apogeu, punct pe care avea să-l atingă la începutul anului următor.

Este foarte posibil ca decizia de achitare a participanților la evenimentele de la Ploiești din 8 august 1870 să fi fost influențată și de faptul că principele Carol era încă destul de izolat în mijlocul elitei politice românești, cu atât mai mult cu cât, până la instalarea guvernului “de ordine” Lascăr Catargiu, au existat numeroase atacuri la adresa domnitorului.

Așa cum s-a remarcat în istoriografia românească, mișcarea de la Ploiești are și o “circumstanță atenuantă” și anume războiul dintre Franța și Prusia. Simpatia pentru Franța îi făcea pe mulți dintre oamenii politici ai vremii să creadă că Prusia nu are nici o șansă de a câștiga războiul izbucnit în iulie 1870. Principele Carol se afla într-o situație foarte delicată, familia sa fiind direct implicată în acest conflict. Pretextul războiului îl reprezentase

¹ Ibidem, pag. 122.

² Constantin Gane, P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării, vol I, Ed. Ziarului „Universul” București, 1936, pag. 136.

³ Titu Maiorescu, Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I, Editura librăriei Socec & Comp., vol I, București, 1897, pag. 23. În timpul evenimentelor de la Ploiești din 8 august 1870 în fruntea țării se afla guvernul Manolache Costache Epureanu, guvern din care făceau parte și reprezenanți ai junimiștilor: P. P. Carp era ministru de externe, preluând între timp și portofoliul de la instrucție și culte precum și Alexandru Lahovari ministru de justiție.

candidatura fratelui său la tronul Spaniei, neagreată de către Napoleon al III-lea, cel care era considerat drept unul dintre artizanii cei mai importanți ai recunoașterii unirii de la 1859. Era, prin urmare, o datorie de onoare pentru clasa politică de la noi să-și manifeste public simpatia pentru cauza franceză. Nu era însă și o decizie rațională, deoarece Franța a fost zdrobită de armatele prusace și umilită prin încoronarea lui Wilhelm I ca împărat al Germaniei la Versailles. Românii, atât cetățeni de rând cât și clasa politică erau de partea Franței lui Napoleon. Primul-ministru, Manolache Costache Epureanu, interzice orice manifestație publică de simpatie pentru Franța, deoarece a considerat că “tindea să se îndrepte împotriva lui Carol”¹. Guvernul dispune prin circulare adresate prefectilor instrucțiuni asemănătoare, îndemnându-i la “cea mai deșteaptă privegheare, de a evita orice provocare, dar de a reprima totodată, cu cea mai mare energie, orice încercare de dezordine”².

¹ Ioan Scurtu, op. cit., pag. 68.

² Idem.